

Til: Arbeids- og sosialkomiteen
Høringssvar Dokument 8:168 S (2024-2025)

Oslo, 24. april 2025

Helseattest for førere over 80 år

Nasjonalforeningen for folkehelsen er en frivillig, humanitær organisasjon som jobber med folkehelse, forskning på hjerte- og karsykdommer og demens, og er interesseorganisasjon for personer med demens og deres pårørende.

Nasjonalforeningen for folkehelsen støtter intensjonen bak representantforslaget om å legge bedre til rette for seniorer i samfunnet, og deler forslagsstillernes vurdering av at seniorer utgjør en viktig ressurs i det norske samfunnet. Vi er også enige i at det er viktig å legge til rette for aktive og deltakende liv for seniorer i alle aldersgrupper, og tilpasset ulike funksjonsnivåer.

Vi vil imidlertid fraråde komiteen å avvike helseattesten for førere over 80 år. Et tilsvarende forslag ble fremmet i Dokument 8:79 S (2020–2021). Også da frarådet vi, sammen med Legeforeningen, Optikerforbundet, Personskadeforbundet, MA - Rusfri Trafikk og Trygg Trafikk, å avvike den obligatorisk aldersbestemte helseattesten for bilførere over 80 år. Stortingsvedtaket om avvikling ble fattet på tross av tydelige advarsler fra mange, tunge faginstanser. Som del av regjeringens oppfølging av vedtaket, utredet Statens vegvesen og Helsedirektoratet potensielle konsekvenser ved å fjerne kravet til helseattest for eldre bilførere, og mulige alternative tiltak for å avbøte disse.

Utredningene viste at dersom kravet til helseattest oppheves, er det sannsynlig at det vil bli flere bilførere som kjører uten å oppfylle helsekravene, og at dette vil gi flere drepte og hardt skadde. Begge utredningene konkluderte med at det ikke er noen fullgode alternativer, at en avvikling vil ha negative konsekvenser for trafiksikkerheten og at belastningen for pårørende vil øke.

Å kjøre bil er noe av det mest krevende hjernen vår utsettes for, fordi det krever at vi klarer å bruke mange funksjoner samtidig. I dag er det over 100 000 personer med demens i Norge. Dette er forventet nær doblet innen 2040. Antallet eldre sjåførere er ventet å øke i takt med at vi blir stadig flere eldre. Ulykkesstatistikken viser at risikoen, både som bilfører og fotgjenger, øker vesentlig fra fylte 75 år. Alder er den største risikofaktoren for demens. I aldersgruppen 80-84 år anslås det at om lag en av fem har demens. Andelen øker til en av tre i aldersgruppen 85-89 år, og når vi kommer til over fylte 90 år, har nær halvparten demens.

Økt belastning for pårørende

Halvparten av de som har demens, mangler diagnose. Manglende innsikt i eget symptom bilde er et vanlig symptom ved demenssykdommer. Som interesseorganisasjon er vi i kontakt med pårørende som er bekymret for at utrygge sjåførere får beholde førerkortet. Vi får over 3000 henvendelser i året på vår Demenslinje. Mange av henvendelsene dreier seg om førerkort og bilkjøring, og mange opplever at dette er et av de virkelig vanskelige temaene å diskutere. De forteller om nestenulykker, skrammer og bulker, og at de ikke lenger vil sitte på selv eller la barna

sitte på. Enkelte forteller om kreative måter å få mor eller far til å slutte å kjøre, for eksempel at «nøkkelen er blitt borte» eller at «bilen nå står på verksted, jeg har tatt på meg ansvaret for å undersøke for pappa når den blir reparert ...»

Et argument mot helseattesten er at eldre, særlig i distriktene, mister mobilitet og får forringet livskvalitet. Men helsekravene til førerrett, som gjelder uavhengig av alder, vil ikke lempes på dersom aldersbestemt helseattest avvikles. I stedet skyves en større del av ansvaret for at helsekravene er oppfylt fra helsetjenesten og over på den enkelte og deres pårørende. Også utredningene fra Statens Vegvesen og Helsedirektoratet peker på at avvikling av helseattesten vil øke belastningen for de pårørende. Terskelen for å melde sin bekymring for at en nærstående ikke oppfyller helsekravene til politiet vil for mange være høy, og vil kunne oppleves som en ytterligere belastning for allerede utslitte pårørende.

De kognitive testene

Vi deler ikke forslagsstillerens oppfatning om at de kognitive testene er faglig kontroversielle. Tvert imot er de til sammen godt egnet til å teste de egenskaper man må ha intakt for å kunne kjøre bil sikkert. Det er viktig å understreke at det er en helhetlig vurdering, som inkluderer pasientens tilnærming til problemløsning og grad av logisk resonnering, og ikke testresultatene alene, som avgjør om man har kognitiv svikt i den grad at det påvirker kjøreevnen. Legen har også anledning til, etter samtykke fra pasienten, å innhente informasjon om vurdering av kjøreferdigheter fra pårørende eller andre nærstående ved å gjennomføre et såkalt komparentintervju. Det finnes også tester tilpasset mennesker som har lite, eller ingen skolegang. Det er heller ikke slik at testene skal brukes som en screening, og som del av regjeringens oppfølging av anmodningsvedtak nr. 596 (2020–2021) ble også førerkortveilederen oppdatert for å presisere at kognitive tester bare skal benyttes ved mistanke om kognitiv svikt.

Kognitiv svikt og demens kan være vanskelig å avdekke i en rutinesamtale med fastlegen, og det må systematisk testing til for å avdekke mulig kognitiv svikt. En faglig vurdering av om helsekravene til førerrett er oppfylt, bidrar til trygghet både for den som kjører og for andre i trafikken. Ingen ønsker å skade andre, men det er ikke alltid vi selv er i stand til å vurdere om vi er trygge i trafikken eller ikke.

Når de kognitive testene oppfattes som diskriminerende, kan dette ha sammenheng med at det fortsatt er mye stigma knyttet til demens og kognitiv svikt. Hvordan leger snakker med pasientene om testene og hjernehelse generelt, kan bidra til å redusere dette. Å undersøke hvordan det står til med hjernehelsen vår bør ideelt sett ikke være mer tabubelagt enn å undersøke synet, hørselen eller blodtrykket.

Utredningene fra Statens vegvesen og Helsedirektoratet har en entydig og sterk faglig anbefaling om å beholde kravet om helseattest for alle bilførere over 80 år av hensyn til trafiksikkerheten. Vi slutter oss til denne og oppfordrer komiteen til å gjøre det samme.

Med vennlig hilsen,

Bo Gleditsch
Generalsekretær